

Research Paper

Criticism of individualist and collectivist methodological approaches to social emergence

S. Mohammad Reza Amiri Tehrani¹

Received: Feb. 7, 2022; Accepted: Jun. 10, 2023

ABSTRACT

The individual-community relationship has always been one of the most fundamental topics of social sciences. In sociology, this is known as the micro-macro relationship while in economics it refers to the processes, through which, individual actions lead to macroeconomic phenomena. Based on philosophical discourse and systems theory, many sociologists even use the term "emergence" in their understanding of micro-macro relationship, which refers to collective phenomena that are created by the cooperation of individuals, but cannot be reduced to individual actions. "Emergence" theories attempt to explain the nature of society as a complex system by examining how individuals and their relationships lead to the creation of integrated and macro-social phenomena such as markets, educational systems, cultural beliefs, and shared social practices. As a prelude to activity, every researcher has to answer the question from the methodological point of view, how is it possible to study the behavior of social groups and how can we gain knowledge about the laws related to social groups? Anyone who deals with humanities and social sciences or any reality and phenomenon that affects human beings, inevitably deals with the reality that is emerging. In fact, emergence occurs when one level of reality emerges radically from another level. Examples of emergent levels of reality include how the mind emerges from the body; or the way society emerges from human beings. Therefore, when there is an emerging factor, different scientific disciplines should be used, because it is inevitable to talk about social affairs, psychology and neurobiology, as well as physical and even chemical.

Keywords: social emergence, methodological individualism, methodological collectivism, downward causality, realism, reductionism, subvenience

---

1. Assistant Professor in Philosophy of Science and Technology, Department of Interdisciplinary Studies, Faculty of Economy, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran

✉ amiri@ihcs.ac.ir

Interdisciplinary Studies
in the Humanities

Volume 15
Issue 3
Summer 2023

INTRODUCTION

Since its beginning in the 19th century, sociology has faced the fundamental question of what a social phenomena stands for? At a glance, sociologists deal with the study of social groups, collective behavior, institutions, social structures, social networks, and social dynamics, and ultimately all such phenomena are composed of individuals. Therefore, social phenomena seem to have no independent ontological status, and in this case, sociology is ultimately about reducible individuals. Different approaches about the micro-macro relationship, using the concept of "emergence", argue that although collective phenomena are created by individuals, they cannot be reduced to individual action. The term "emergence" is used to distinguish "emergent results" from "Procedural results". Results are called Procedural that can only be calculated by adding or subtracting the causes that act together. On the contrary, they are emergent outcomes that are qualitatively novel compared to the causes from which they originate. An example of such emergent results is mental characteristics that emerge from neural processes, but are not considered among the characteristics of neural processes of components - which are their origin. Philosophical debates about emergentism and reductionism focus on the mind-brain relationship, but as many philosophers have noted, they can be generalized to apply to any hierarchical set of features. The cognitive revolution reactivated a 19th century controversy between theorists of Identity and dualism. The theorists of Identity believe in reductionist materialism and elimination of metaphysics, according to which the mind is nothing more than the biological, while the dualists believe that the mind and the brain are distinct from each other. Emergence has been considered as a third way between the theories of Identity and dualism.

METHODOLOGY

Interdisciplinarity Is fundamentally indicated by the dominance of open systems as well as social and emerging systems at different levels. Therefore, as long as we are facing a new emergentism, there will necessarily be different fields and an interdisciplinary method. The commonality of social sciences and cognitive sciences on the issue of emergence provides the possibility of interaction and exchange of concepts between these two for deeper research. Therefore, in this research, apart from the concepts of Subvenience and downward causation, we have used multiple realization and wildly disjunctive, which are used to explain the emerging concept in cognitive sciences, including neurobiology, psychology, and philosophy. For analytical and interdisciplinary approaches, after examining the concepts of subvenience, and wildly disjunctive, Individualistic and collectivist emergentism have been reviewed. And then their adequacy is criticized and evaluated in meeting strong emergence conditions.

FINDINGS

Philosophers of the mind have been able to define the conditions of irreducibility and downward causation, which are essential for strong emergence, by using the principle of subvenience with the help of multiple realization and wildly disjunctive principles. Therefore, by definition, emergentist individualism suffers from the problem of how to explain downward causality and irreducibility, and emergentist collectivism faces the challenge of reification. The analysis of the challenges facing the two methodological approaches of individualism and collectivism leads us to three unresolved issues about the emerging phenomenon, which are realism, downward causality, and mechanism. Despite the differences in the stances of these two approaches regarding the aforementioned triple problems, individualists and collectivists both agree that some social characteristics are reducible; and some others are irreducible due to their complexity, the determination of which, depends on the case study of the mechanism of emergence of each social characteristic.

CONCLUSION

An emergence that is consistent with reductionism is called a weak emergence. And strong emergence includes the principle of irreducibility and downward causality. According to strong emergence, the characteristics of social phenomena have downward causal power, which cannot be reduced to the causal forces. The principle of subvenience, together with multiple realization and wildly disjunctive, can provide the conditions of irreducibility and downward causality, which are essential conditions of strong emergence. Based on the philosophical analysis of two methodological approaches, individualist and collectivist, it can be concluded that emergentist individualism suffers from the problem of how to explain downward causality and irreducibility, and reification collectivism faces the challenge of reification. The analysis of the problems faced by these two approaches leads us to three unresolved issues, which are realism, downward causality, and mechanism. individualist emergentists acknowledge the existence of emergent social characteristics, but despite this, they believe that these characteristics are not real but merely analytical constructs that require explanation based on individuals and their mutual actions. But collectivists argue that emergentism yields a categorical ontology and supports social realism. They accept the dependence of social characteristics on individuals, but claim that social entities and structures are ontologically independent. Individualists and collectivists both agree that some social characteristics are reducible; and others are irreducible due to their complexity; and the only way to recognize this is to engage in empirical studies of the mechanisms and temporal processes of "emergence" that create social characteristics.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

NOVELTY

The newness of this compact article is as follows: a) Presenting an interdisciplinary approach using the analysis of philosophy of cognitive sciences, including the philosophy of mind, neurobiology and psychology to formulate the issue of social emergence; b) Criticizing individualist and collectivist methodological approaches to the issue of social emergence and explaining the sufficiency and shortcomings of both in providing weak and strong emerging conditions; c) Explaining and categorizing the challenges facing methodological approaches in explaining the phenomenon of social emergence, in three categories: realism, downward causality, and mechanism.

CONFLICT OF INTEREST

The author declares no conflict of interest.

Interdisciplinary Studies
in the Humanities

Volume 15
Issue 3
Summer 2023

BIBLIOGRAPHY

- Beckermann, A., Flohr, H., & Kim, J. (eds.) (1992). *Emergence or reduction? Essays on the prospects of nonreductive physicalism*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Bhaskar, R. (1979). *The possibility of Naturalism*. New York: Routledge.
- Bhaskar, R., Danermark, B. & Price, L. (2018). *Interdisciplinarity and wellbeing: A critical realist general theory of interdisciplinarity*. London and New York: Routledge.
- Blau, P.M. (1981). Introduction: diverse views of social structure and their common denominator. In Blau, P.M. & Merton, R.K. (eds.), *Continuity in Structural Inquiry* (pp. 1–23). Beverly Hills: Sage.
- Blau, P.M. (1987). Microprocess and macrostructure. In K.S. Cook (ed.), *Social Exchange Theory* (pp. 83–100). Newbury Park, CA: Sage.
- Brooks, R.A., & Maes, P. (eds). (1994). Artificial life IV; proceedings of the *Fourth International Workshop on the Synthesis and Simulation of Living Systems*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Clark, A. (1997). *Being there: Putting brain, body, and world together again*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Coleman, J. S. (1987). Microfoundations and macrosocial behavior. In: J. C. Alexander, B. Giesen, R. Munch, & Neil J. Smelser (Eds.). *The Micro-Macro Link* (pp. 153–73). Berkeley: University of California.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Elster, J. (1985). *Making sense of Marx*. New York: Cambridge University Press.
- Fodor, J.A. (1974). Special sciences (Or: The disunity of science as a working hypothesis). *Synthese*, 28(2), 97–115.
- Fodor, J.A. (1989). Making mind matter more. *Philosophical Topics*, 17, 59-79.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Hempel, C.G. (1965). *Aspects of scientific explanation and other essays in the philosophy of science*. New York: The Free Press.
- Horgan, T. (1993). From supervenience to superdupervenience: meeting the demands of a material world. *Mind*, 102, 555-586.
- Humphreys, P. (1997). How properties emerge”. *Philosophy of Science*, 64, 1-17.
- Kim, J. (1999). Making sense of emergence. *Philosophical Studies*, 95, 3–36.

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Kincaid, H. (1997). *Individualism and the unity of science*. New York: Rowman & Littlefield.
- Lewis, D.K. (1986). *The plurality of worlds*. Oxford: Oxford University Press.
- Nigel, G., & Conte, R. (eds.) (1995). *Artificial societies; The computer simulation of social life*. London: UCL Press.
- O'Connor, T. (1994). Emergent properties. *American Philosophical Quarterly*, 31, 91-104.
- Popper, K.R. (1968). *Conjectures and refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. New York: Harper & Row.
- Sawyer, R. K. (2001). Emergence in sociology: contemporary philosophy of mind and some implications for sociological theory. *American Journal of Sociology*, 107, 551-585.
- Sawyer, R. K. (2004). The mechanisms of emergence. *Philosophy of the Social Sciences*, 34, 260-282.
- Sawyer, R. K. (2005). *Social emergence: societies as complex systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sawyer, R.K. (2003). Nonreductive individualism: Part 2, Social causation. *Philosophy of the Social Sciences*, 33, 203-224.
- Winch, P. (1993). *The idea of a social science and its relation to philosophy* (SAMT, Trans.). Tehran, Iran: SAMT.

مقاله پژوهشی

نقد رویکردهای روش‌شناختی فردگرا و جمع‌گرا به نوظهوری اجتماعی

سید محمدرضا امیری طهرانی*

دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۱۸؛ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰

چکیده

رابطه خرد-کلان از مهم‌ترین موضوعات در مطالعات اجتماعی به معنای عام آن است. این که پدیده کلان چگونه از اجزا و پدیده‌های خرد حاصل می‌شود و قوانین پدیده‌های کلان چه نسبتی با قوانین ذی‌ربط پدیده‌های خرد دارد، به مسئله نوظهوری اجتماعی در همه شاخه‌های علوم اجتماعی مربوط می‌شود. هیچ پژوهش اجتماعی بدون پیش‌فرضی صریح یا ضمنی در پاسخ به این مسئله امکان‌پذیر نیست. نوظهوری اجتماعی به دو نوع قوی و ضعیف تقسیم می‌شود و رویکردهای روش‌شناختی در تأمین شرایط هر یک، ایستارهای متفاوتی دارند. نوظهوری مستلزم مطالعات میان‌رشته‌ای است و تحقیق درباره پدیدار نوظهور، استفاده از رشته‌های متفاوت را ضرورت می‌بخشد. در این مقاله تلاش می‌شود که با روش تحلیلی و میان‌رشته‌ای و با بهره‌جستن از مفاهیم فلسفه ذهن، روان‌شناسی و عصب‌زیست‌شناسی، نخست شرایط نوظهوری اجتماعی تبیین گردد و سپس ایستار رویکردهای روش‌شناختی فردگرا و جمع‌گرا اعم از تقلیل‌گرا و ناتقلیل‌گرا در تأمین این شرایط، نقد و ارزیابی شود. به این منظور، پس از تعریف مفاهیم نوظهوری اجتماعی قوی و ضعیف، در تبیین شرایط نوظهوری قوی از مفاهیم برگرفته از فلسفه ذهن هم چون تحقق چندگانه و انفصال فاحش بهره می‌گیریم. در تأمین شرایط نوظهوری قوی، رویکرد نوظهوری فردگرا با چالش علیت روبه‌پایین و تقلیل‌ناپذیری، و رویکرد نوظهوری جمع‌گرا با چالش شیء‌انگاری روبرو است.

کلیدواژه‌ها: نوظهوری اجتماعی، فردگرایی روش‌شناختی، جمع‌گرایی روش‌شناختی، علیت روبه‌پایین، واقع‌گرایی، ابتنا، تقلیل‌پذیری

۱. استادیار فلسفه علم و فناوری، گروه مطالعات میان‌رشته‌ای، پژوهشکده اقتصاد، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران
amiri@ihcs.ac.ir ✉

۱. مقدمه و بیان مسئله

شاخه‌های مختلف علوم اجتماعی که در قرن نوزدهم پدید آمدند به‌طور اساسی معطوف به ماهیت پیچیده جوامع انسانی بودند، و رابطه میان فرد و جمع همواره یکی از بنیادی‌ترین موضوعات علوم اجتماعی بوده است. این رابطه، عنصری مرکزی در نظریه‌پردازی بنیان‌گذاران جامعه‌شناسی و اقتصاد همچون کنت، اسمیث، وبر، منگر، دورکیم، زیمل، و مارکس بود. این رابطه در جامعه‌شناسی به رابطه خرد-کلان^۱ شناخته می‌شود و در اقتصاد به روندهایی اشاره دارد که از خلال آن‌ها جمع کنش‌های فردی به پدیده‌های کلان اقتصادی می‌انجامد (سایر^۲، ۲۰۰۵، ۵).

بر پایه گفتمان فلسفی و نظریه سیستم‌ها، بسیاری از جامعه‌شناسان در تلقی خود از رابطه خرد-کلان از واژه «نوظهوری»^۳ استفاده می‌کنند که به پدیده‌هایی جمعی اشاره دارد و با همکاری افراد آفریده شده‌اند، اما به کنش فردی قابل تقلیل نیستند (باسکار^۴، ۱۹۷۹). نظریه‌های «نوظهوری» تلاش می‌کنند بررسی کنند که چگونه افراد و روابط آن‌ها به ایجاد پدیده‌های یکپارچه و کلان اجتماعی مانند بازار، نظام‌های آموزشی، باورهای فرهنگی و ممارست‌های اجتماعی مشترک می‌انجامد و از این طریق بتوانند ماهیت جامعه، به منزله یک سیستم پیچیده، را توضیح دهند. با وجود اقبال گسترده به واژه نوظهوری، این واژه به اندازه کافی توسط جامعه‌شناسان و اقتصاددانان نظریه‌پردازی نشده است و سردرگمی و ابهام زیادی درباره آن وجود دارد (سایر، ۲۰۰۵، ۶).

به نظر می‌رسد سردرگمی و ابهام در مسئله نوظهوری متأثر از پاسخ‌ها یا راه‌حل‌های متفاوت و بلکه متعارضی است که به آن داده شده است. «نوظهوری» مسئله‌ای است که در برابر هر مطالعه اجتماعی به معنای عام، خودنمایی می‌کند. هر پژوهش اجتماعی و اقتصادی با پرسش‌هایی درباره ماهیت جامعه و کل‌های اجتماعی روبرو است. هر پژوهشگر به عنوان مقدمه فعالیت خود ناگزیر است به این پرسش پاسخ دهد که از نظر

1. micro-macro link
2. Keith Sawyer
3. emergence
4. Bhaskar

روش شناختی، مطالعه رفتار کل‌های اجتماعی چگونه امکان پذیر می‌شود و چگونه می‌توان به قوانین مربوط به کل‌های اجتماعی معرفت پیدا کرد؟ از این رو، رویکردهای مختلف روش شناختی هر یک به نوعی مدعی «نوظهوری» هستند و این مفهوم را به کار می‌گیرند. هر کسی که با علوم انسانی و اجتماعی یا هر واقعیت و پدیداری که متأثر از افراد بشر است، سروکار داشته باشد، ناگزیر به واقعیتی می‌پردازد که نوظهور است (باسکار، ۲۰۱۸، ۵۳). در علوم انسانی و اجتماعی متعارف به روش‌های متفاوتی به مطالعه پدیدار نوظهور می‌پردازند که از آن جمله فردگرایی روش شناختی و جمع‌گرایی است. باورمندان به فردگرایی روش شناختی و نسخه ضعیف جمع‌گرایی، ویژگی متمایزکننده‌ای برای روش مطالعه پدیدارهای نوظهور نمی‌بینند. اما برخی دیگر یک رهیافت میان‌رشته‌ای را برای مطالعه پدیدارهای انضمامی نوظهور ضروری می‌دانند. از این دیدگاه، مطالعه میان‌رشته‌ای از آن جهت مورد نیاز است که نوظهوری از ویژگی‌های متمایزی برخوردار است که در این مقاله به آن‌ها خواهیم پرداخت. در واقع، نوظهوری هنگامی رخ می‌دهد که یک سطح از واقعیت، به‌طور ریشه‌ای، از سطح دیگری از واقعیت ظهور پیدا می‌کند. چگونگی ظهور سطح واقعیت ذهن از سطح بدن، یا چگونگی ظهور سطح واقعیت جامعه از سطح افراد بشر، نمونه‌هایی از سطوح نوظهور واقعیت است (باسکار، ۲۰۱۸، ۳۰). از این رو، هنگامی که عامل نوظهوری در میان است، باید از رشته‌های علمی متفاوت بهره برد، زیرا ناگزیر درباره امور اجتماعی، روان‌شناسی و عصب-زیست‌شناسی، هم چنین فیزیکی و حتی شیمیایی سخن به میان می‌آید (باسکار، ۲۰۱۸، ۴۷). به عبارت دیگر، میان‌رشتگی به نحو بنیادینی مدلول غلبه سیستم‌های باز همچون سیستم‌های اجتماعی و نوظهوری سطوح مختلف و برون‌دادها است و تا زمانی که با نوظهوری روبرو هستیم، لزوماً رشته‌های مختلف در میان خواهد بود (باسکار، ۲۰۱۸، ۵۳).

۲. نوظهوری در علوم اجتماعی و اقتصاد

پدیدارهای اجتماعی به چه معنایی وجود دارند؟ جامعه‌شناسی از زمانی که در قرن نوزدهم پا گرفت، جامعه‌شناسان با مطالعه گروه‌های اجتماعی، رفتار جمعی، نهادها، ساختارهای اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، و پویایی‌های اجتماعی سروکار دارند و نهایتاً همه چنین

پدیدارهایی تنها از افراد تشکیل شده‌اند. بنابراین، به نظر می‌رسد که پدیدارهای اجتماعی از هیچ‌گونه موقعیت هستی‌شناختی مستقلی برخوردار نباشند، و در این صورت، جامعه‌شناسی سرانجام به واقعیت‌هایی دربارهٔ افراد قابل تقلیل است.

رهیافت‌های متفاوتی دربارهٔ رابطهٔ خرد-کلان، با استفاده از مفهوم «نوظهوری» استدلال می‌کنند که گرچه پدیدارهای جمعی توسط افراد ایجاد می‌شوند، اما قابل تقلیل به کنش فردی نیستند (باسکار، ۱۹۷۹). غالب این رهیافت‌ها چنین استدلال می‌کنند که گرچه فقط افراد وجود دارند، اما جمع‌ها از ویژگی‌های نوظهوری برخوردارند که به طرز غیرقابل تقلیلی، پیچیده هستند و از این رو به ویژگی‌های فردی قابل تقلیل نمی‌باشند. برخی از این رویکردها واقع‌گرایی جامعه‌شناختی را رد می‌کنند و به جای آن موضع ضعیف‌تر جمع‌گرایی روش‌شناختی^۱ را اتخاذ می‌کنند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۴).

مفهوم نوظهوری از سوی فردگرایی روش‌شناختی نیز در علوم جامعه‌شناسی و اقتصاد به خدمت گرفته شده است. فردگرایان روش‌شناختی گرچه وجود ویژگی‌های نوظهوری اجتماعی را می‌پذیرند ولی مدعی‌اند که این ویژگی‌ها قابل تقلیل به توضیحاتی هستند که برحسب افراد و روابط آنان قابل بیان است. چرا که کل جز از افراد خود و روابط میان آن‌ها از چیز دیگری تشکیل نشده است. تمرکز فردگرایی روش‌شناختی بر روند خرد-به-کلان، به مثابهٔ مطالعهٔ چگونگی ظهور ویژگی‌های اجتماعی از کنش‌های فردی تلقی می‌شود. بسیاری از جامعه‌شناسان نیز از علم اقتصاد الهام می‌گیرند که در آن، نوظهوری به مثابه یک روند تصور می‌شود و پدیدارهای قصدناشدهٔ کلان اجتماعی از کنش‌های افراد پرشمار مشارکت‌کننده ناشی می‌شوند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۴).

در جامعه‌شناسی معاصر، کاربرد مفهوم «نوظهوری» ناپایدار و متناقض است؛ دو پارادایم جامعه‌شناختی مخالف هر دو به مفهوم نوظهوری متوسل می‌شوند و نتیجه‌گیری‌های متعارضی دارند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۴). این امر اقتضا می‌کند برای روشن‌تر شدن مفهوم نوظهوری و تبیین شرایط آن به بررسی تعریف نسخه‌های ضعیف و قوی نوظهوری اهتمام شود.

1. methodological collectivism

موضوع «نوظهوری» به ویژگی‌های یک کل اجتماعی مربوط می‌شود. یک ویژگی را می‌توان نوظهور خواند اگر ویژگی بدیعی از یک سیستم باشد. هرچند وجود آن به وجود سیستم منوط است، اما از ویژگی‌های اجزای سیستم که از آن‌ها ظهور می‌یابد، می‌تواند متمایز باشد. اصطلاح «نوظهوری» از این جهت استفاده می‌شود که «نتایج نوظهور» را از «نتایج برآیندی» متمایز کند. نتایجی را برآیندی می‌خوانند که صرفاً با جمع یا تفریق علت‌هایی که با هم عمل می‌کنند، قابل محاسبه باشند. برعکس، نتایجی نوظهور هستند که در مقایسه با علت‌هایی که خاستگاه‌شان می‌باشند، از نظر کیفی بدیع هستند. نمونه‌ی چنین نتایجی نوظهور، ویژگی‌های ذهنی است که از پروسه‌های عصبی ظهور می‌یابند اما از جمله ویژگی‌های اجزای پروسه‌های عصبی - که خاستگاه‌شان می‌باشند - به شمار نمی‌روند (دایرة‌المعارف اینترنتی فلسفه، ۱۴۰۲/۵/۱۶).

غالب ویژگی‌های اجتماعی حاصل جمع جبری نیستند و از این رو نوظهور هستند. روشن است که دیدگاه‌های ناتقلیل‌گرا به سادگی امکان ویژگی‌های نوظهور را می‌پذیرند. پرسشی که در این جا مطرح می‌شود درباره‌ی نسبت نوظهوری اجتماعی و تقلیل‌گرایی است. آیا نوظهوری مستلزم تقلیل‌ناپذیری است یا با تقلیل‌گرایی نیز سازگار است؟ برخی معتقدند که در پرتو تعریف نوظهوری، یک ویژگی می‌تواند با وجود تقلیل‌پذیری آن، نوظهور باشد؛ با این استدلال که حتی برای یک ویژگی فراتر از جمع جبری باید کارکردی ترکیبی وجود داشته باشد که ویژگی نوظهور را به اجزای مرتبط درون یک سیستم تجزیه کند. از نظر کیت سایر به این دلیل است که فردگرایان می‌توانند به سادگی بپذیرند که سیستم‌های اجتماعی حاصل جمع جبری نیستند (سایر، ۲۰۰۵، ۹۵). به نظر می‌رسد در این استدلال درباره‌ی سازگاری نوظهوری با تقلیل‌گرایی، فردگرایی هستی‌شناختی و روش‌شناختی ملازم یکدیگر تصور شده‌اند. در صورتی که فردگرایی هستی‌شناختی مستلزم فردگرایی روش‌شناختی نیست. از این رو، این تعبیر که برای یک ویژگی فراتر از جمع جبری باید کارکردی ترکیبی وجود داشته باشد که ویژگی نوظهور را به اجزای مرتبط درون یک سیستم تجزیه کند، دچار مغالطه‌ی یاد شده است. در این جا درصدد اثبات ناسازگاری نوظهوری و تقلیل‌گرایی نیستیم، بلکه هدف نفی این تلازم و روشن کردن مغالطه‌ی خلط فردگرایی هستی‌شناختی و

روش‌شناختی است. این که نوظهوری اجتماعی با تقلیل‌گرایی سازگاری دارد یا نه، مسئله‌ای تجربی است که پاسخ آن منوط به مطالعه موردی است. این تعریف از نوظهوری که در اصل می‌تواند با تقلیل‌گرایی سازگار باشد، «نوظهوری ضعیف» خوانده می‌شود. در برابر نسخه ضعیف، برخی به «نوظهوری قوی» اعتقاد دارند که از شرایط ضروری آن، اصل تقلیل‌ناپذیری و علیت روبه‌پایین است. یعنی خصلت اساسی نوظهورگرایی، پدیدار شدن ویژگی‌های بدیعی است که اجزای شیئی که خاستگاه آن‌هاست در آن‌ها شریک نیستند، به ماده‌ای که از آن ظهور یافته‌اند، قابل تقلیل نیستند و دارای تأثیرات علی هستند. از این رو، ویژگی‌های نوظهور قدرت علی روبه‌پایین دارند که به نیروهای علی ویژگی‌های موضع ابتدا^۱ و مادون آن‌ها قابل تقلیل نیستند (دایرةالمعارف اینترنتی فلسفه، ۱۴۰۲/۵/۱۶). اوکانر^۲ معتقد است نوظهوری قوی ویژگی‌هایی است که بر ویژگی‌های اجزای یک شیء پیچیده ابتدا دارد، وجه اشتراکی با هیچ یک از اجزای شیئی پیچیده ندارد، از همه ویژگی‌های اجزای آن شیء متمایز هستند، و تأثیر علی روبه‌پایین بر رفتار اجزای آن شیء پیچیده اعمال می‌کنند (اوکانر، ۱۹۹۴). این دو تعریف، به جز تفاوت در بیان، کاملاً یکدیگر را پوشش می‌دهند.

نوظهوری هم‌چنان که از دیرباز در علوم اجتماعی به عنوان یک مسئله مطرح بوده است، در علوم شناختی نیز مورد توجه است. گرچه اصطلاح «نوظهوری» نخستین بار در سال ۱۸۷۵ از سوی جورج هنری لوس^۳ به کار رفت، اما نظریه‌های نوظهورگرا در دهه‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ از پیشرفت‌های علوم شناختی الهام گرفت (سایر، ۲۰۰۱، ۵۵۳). مناقشات فلسفی درباره نوظهوری و تقلیل‌گرایی بر رابطه ذهن-مغز^۴ تمرکز دارند، اما هم‌چنان که بسیاری از فیلسوفان یادآور شده‌اند، می‌توانند به‌نحوی تعمیم یابند که در هر مجموعه سلسله‌مراتبی از ویژگی‌ها به کار روند (فودور^۵، ۱۹۸۹؛ همفریز^۶، ۱۹۹۷، ۳؛ کینکید^۷، ۱۹۹۷، ۷۶).

1. subvenience
2. O'Connor
3. George Henry Lewes
4. mind-brain
5. Fodor
6. Humphreys
7. Kincaid

انقلاب شناختی یک مناقشه قرن نوزدهمی میان نظریه پردازان این‌همانی^۱ و دوگانه‌انگاری را دوباره فعال کرد. نظریه پردازان این‌همانی به مادی‌گرایی تقلیل‌گرا و حذف متافیزیک باور دارند که بر پایه آن ذهن چیزی بیش از مغز زیست‌شناختی نیست، درحالی‌که دوگانه‌انگاران بر این باورند که ذهن و مغز از یکدیگر متمایزند (سایر، ۲۰۰۱، ۵۵۴). نوظهوری به مثابه راه‌سومی بین نظریه‌های این‌همانی و دوگانه‌انگاری تلقی شده است (بکرمن، فلور و کیم^۲، ۱۹۹۲). در دهه ۱۹۹۰ نوظهوری به یکی از مفاهیم اصلی در مدل‌های محاسباتی سیستم‌های پیچیده شامل ارتباط‌گرایی^۳ (کلارک^۴، ۱۹۹۷)، زندگی‌ساختگی^۵ (بروکس و میز^۶، ۱۹۹۴) و مدل‌های چندعاملی سیستم‌های اجتماعی (گیلبرت^۷، ۱۹۹۵؛ گیلبرت و کنت^۸، ۱۹۹۵) تبدیل شد (سایر، ۲۰۰۱، ۵۵۴). اشتراک علوم اجتماعی و علوم شناختی در مسئله نوظهوری امکان‌تبادل و تبادل مفاهیم میان این دو گروه علمی را برای پژوهش‌های ژرف‌تر فراهم می‌کند. از این رو، در این مقاله، علاوه بر مفاهیم ابتدا و علیت روبه‌پایین، از مفاهیم تحقق‌چندگانه و انفصال فاحش، که در تبیین مفهوم نوظهوری در علوم شناختی و فلسفه ذهن کاربرد دارد، بهره می‌بریم. در ادامه، پس از بررسی مفاهیم ابتدا، تحقق‌چندگانه و انفصال فاحش، نخست رهیافت‌های نوظهوری‌گرایی فردگرایانه و نوظهوری‌گرایی جمع‌گرایانه را مرور می‌کنیم. سپس کفایت‌مندی آن‌ها در برآورده‌سازی شرایط نوظهوری قوی را نقد و ارزیابی می‌کنیم.

۳. ابتدا

غالب جامعه‌شناسان، شامل فردگرایان و جمع‌گرایان تلاش می‌کنند که از شیء‌انگاری^۹ یا واقعیت‌بخشی^{۱۰} به گروه‌های اجتماعی پرهیز کنند و می‌پذیرند که افراد تنها موجودات واقعی هستند. این ایستار به عنوان فردگرایایی هستی‌شناختی معروف است. در فلسفه ذهن،

1. identity
2. Clark
3. connectionism
4. Beckermann, Flohr & Kim
- 5 artificial life
6. Brooks & Maes
7. Gilbert
8. Gilbert and Conte
9. hypostatizing
10. reifying

استدلال نوظهوری‌گرایان به نفع مادی‌گرایی ناتقلیل‌گرا با این فرض هستی‌شناختی آغاز می‌شود که همه آنچه که وجود دارد ماده فیزیکی است. از آنجا که فقط ماده فیزیکی وجود دارد، تنها رویدادهای فیزیکی وجود دارند؛ بنابراین، رویدادهای ذهنی همان رویدادهای نوروفیزیولوژیکال^۱ هستند. این نکته به نظریه همانندی مصداقی^۲ شناخته می‌شود؛ یعنی مصداق هر رویداد ذهنی همان مصداق رویداد جسمانی است. از نظریه همانندی مصداقی نتیجه می‌شود که خصلت‌های ظهوریابنده سطح بالاتر بر سیستمی از اجزای تشکیل‌دهنده سطح پایین‌تر مبتنا داشته باشند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۶).

ابتنا رابطه‌ای میان دو سطح از تحلیل است، و این رابطه چنان است که اگر دو رویداد از حیث توصیف در سطوح پایین‌تر همسان باشند، آن‌ها نمی‌توانند در سطح بالاتر متفاوت باشند. اگر مجموعه‌ای از اجزای تشکیل‌دهنده سطح پایین‌تر به کمک دسته‌ای از روابط موجب شوند که خصلت سطح بالاتر E در زمان T ظهور یابد، آن‌گاه در هر فرصت دیگری که همان مجموعه اجزای تشکیل‌دهنده همراه با همان دسته از روابط وقوع یابد، E بار دیگر از نو پدید خواهد آمد. درخور توجه است که رابطه ابتنا نامتقارن است؛ یعنی یک هستنده نمی‌تواند در یک سطح بالاتر، بدون تغییر در سطوح پایین‌تر تغییر یابد، اما یک هستنده می‌تواند در سطوح پایین‌تر تغییر یابد ولی همان توصیف در سطح بالاتر حفظ شود (سایر، ۲۰۰۵، ۶۶).

دیوید لویس^۳ ابتنا را چنین تعریف می‌کند که ما هنگامی با ابتنا روبرو هستیم که نوعی از تغییر بدون نوعی دیگر از تغییر امکان نداشته باشد. به عبارت دیگر، ابتنا یعنی این که اگر دو مجموعه از ویژگی‌های الف (مجموعه مبتنی^۴) و ب (مجموعه مبتنا^۵) را فرض کنیم، الف تنها در صورتی بر ب مبتنا دارد که هیچ تغییری در الف بدون تغییر در ب امکان‌پذیر نباشد. مثلاً تغییر در اقتصاد بدون تغییراتی در رفتار عوامل اقتصادی زیرین آن امکان‌پذیر نیست. اما امکان دارد تغییراتی در رفتار عوامل اقتصادی صورت پذیرد بدون این که تغییری در اقتصاد ایجاد شود. بخشی از دلیل و یکی از خاستگاه‌های اولیه ابتنا این است که ویژگی‌های الف (مجموعه مبتنی)

1. neurophysiological
2. token identity thesis
3. Lewis
4. supervenient
5. subvenient

به نحو چندگانه قابل تحقق است؛ یعنی این که ویژگی‌های یکسانی توسط ترکیب‌های فیزیکی متفاوتی از مواد قابل تحقق است. شایان توجه است که اصل موجبیت، معکوس مفهوم ابتنا است؛ یعنی ب موجب الف است تنها در موردی که یکسان بودن از لحاظ ب متضمن یکسان بودن از لحاظ الف است. در واقع، ابتنا و موجبیت دو روی یک سکه‌اند (لويس، ۱۹۸۶، ۱۴). شمار زیادی از فیلسوفان علوم اجتماعی بر این باورند که رابطه فرد-جمع از نوع ابتنا است. گرچه جامعه‌شناسان اندکی استدلال کرده‌اند که ابتنا می‌تواند برهانی به نفع واقع‌گرایی اجتماعی فراهم کند، اما این فیلسوفان نشان داده‌اند که ابتنا با فردگرایی روش‌شناختی سازگار است و تقلیل‌ناپذیری پدیده اجتماعی از آن نتیجه نمی‌شود. همین‌طور، فیلسوفان ذهن به‌طور عموم اتفاق نظر دارند که ابتنا به تنهایی برای اعتقاد به تقلیل‌ناپذیری پدیده ذهنی کفایت نمی‌کند، زیرا ابتنا با نظریه «هماندی نوع» سازگار است که ادعا می‌کند همه انواع یا ویژگی‌های سطح بالاتر با یک نوع یا ویژگی به زبان جهان فیزیکی همانند هستند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۶). بنابراین، ابتنا به تنهایی نمی‌تواند شرایط نوظهوری قوی را، که شامل اصل تقلیل‌ناپذیری است، برآورده سازد. از این رو، فیلسوفان ذهن به منظور پیشبرد استدلالی به نفع تقلیل‌ناپذیری، آموزه ابتنا را با استفاده از نظریات تحقق‌پذیری چندگانه و انفصال فاحش توسعه داده‌اند.

۴. تحقق‌پذیری چندگانه و انفصال فاحش

استدلال تأثیرگذار فودور (۱۹۷۴) علیه فیزیکیالیسم تقلیل‌پذیر بر مفهوم انواع طبیعی و قانون علمی مبتنی است. یک قانون گزاره‌ای است که واژگان اساسی آن، واژگان انواع طبیعی متعلق به آن علم است. به منظور تقلیل یک قانون به علم سطح پایین‌تر، باید یک قانون پل معرفی شود که آن قانون را ترجمه کند. برای تحقق این کار، هر یک از واژگان انواع طبیعی متعلق به علم سطح بالاتر باید به واژگان انواع طبیعی متعلق به علم سطح پایین‌تر ترجمه گردد. فودور استدلال می‌کند که شاید یک برگردان ساده از واژگان روان‌شناختی به ترکیبی از واژگان عصب زیست‌شناختی^۱ امکان‌پذیر نباشد. استدلال او بر تفکر تحقق چندگانه مبتنی است؛ یعنی این نگرش که گرچه هر وضعیت ذهنی باید بر برخی وضعیت‌های جسمانی ابتنا

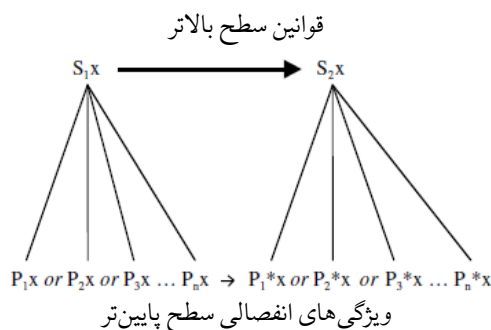
1. neurobiological

داشته باشد، لیکن هر مصداقی از آن وضعیت ذهنی، ممکن است توسط وضعیت جسمانی متفاوتی محقق شود. برای مثال، واژه روان‌شناختی «درد» می‌تواند توسط دامنه گسترده‌ای از واژگان و مفاهیم متفاوت عصب زیست‌شناختی تحقق یابد، و هر مصداقی از درد ممکن است توسط اساس متفاوتی از ابنا تحقق یافته باشد. بنابراین، تحقق‌پذیری چندگانه یکی از تلقی‌هایی است که نشان می‌دهد چگونه فرد می‌تواند همانندی مصداقی را بپذیرد و همچنان همانندی نوع^۱ را رد کند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۷).

تحقق‌پذیری چندگانه به تنهایی و ضرورتاً، تقلیل‌ناپذیری را اقتضا نمی‌کند تا برای تحقق شرایط نوظهوری قوی کفایت کند؛ چرا که اگر فقط تعداد اندکی وضعیت‌های تحقق‌پذیر وجود داشته باشد، یا اگر این وضعیت‌ها برخی خصوصیت‌های مشترک از خود نشان دهند، شاید تقلیل امکان‌پذیر باشد. در صورتی تقلیل دشوار خواهد بود که معادل عصب زیست‌شناختی یک واژه روان‌شناختی، ترکیب نامرتبلی از شماری مفاهیم و واژگان عصب زیست‌شناختی باشد. فودور چنین تحقق‌یافتنی را انفصالی فاحش^۲ (ترکیب فصلی از محمول‌های به ظاهر نامرتب) می‌نامد. اگر یک ویژگی سطح بالاتر توسط یک مجموعه انفصالی فاحش از ویژگی‌های سطح پایین‌تر تحقق پذیرد، آنگاه معادل جسمانی یک قانون روان‌شناختی باید شامل واژگان انفصالی فاحش باشد.

نمودار ۱. انفصال فاحش و تقلیل قوانین سطح بالاتر

1. Type identity
2. wildly disjunctive

فودور استدلال می‌کند که یک قانون علمی صادق نمی‌تواند دارای اجزای انفصالی فاحش باشد، زیرا انفصال فاحش اقتضا می‌کند که میان رویدادهایی که به زبان روان‌شناسی توصیف می‌شوند، می‌تواند روابطی قانونمند وجود داشته باشد، در حالی که روابطی قانونمند به زبان فیزیک وجود نداشته باشد. اعتقاد به چنین تعریفی از قانون علمی شامل اجزای انفصالی فاحش، از سودمندی علمی محدودی برخوردار است، چرا که درک محدودی از پدیده‌ها فراهم می‌کند و قدرت توضیحی اندکی دارد. با وجود این، چنین تقلیل‌هایی می‌تواند برای توضیح استثناهای قوانین سطح بالاتر سودمند باشد. استدلال فودور توضیح می‌دهد که چرا قوانین در علوم غیر از فیزیک همیشه دارای استثنا هستند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۸).

هنگامی که ابتدا با تحقق‌پذیری چندگانه انفصال فاحش تکمیل شود، گونه‌ای تلقی از نوظهوری خواهیم داشت که نشان می‌دهد چرا ویژگی‌های اجتماعی و قوانین اجتماعی مشخصی ممکن است تقلیل‌ناپذیر باشند. ممکن است یک ویژگی اجتماعی وجود داشته باشد که در هر مصداق بر ترکیبی از ویژگی‌های فردی ابتدا داشته باشد، ولی هر مصداق از آن ویژگی اجتماعی ممکن است توسط ترکیب متفاوتی از ویژگی‌های فردی تحقق پذیرد. نوظهوری‌گرایی مدعی نیست که تمامی ویژگی‌های سطح بالاتر غیرقابل تقلیل هستند؛ برخی از آن‌ها از سیستم اجزای سطح پایین‌تر، قابل پیش‌بینی و استنتاج هستند. تنها در مواردی که روابط میان ویژگی‌های سطح بالاتر و سطح پایین‌تر به صورت انفصالی فاحش هستند، ویژگی‌های سطح بالاتر به طور قانونمند قابل تقلیل نخواهد بود. این مسئله که آیا در عمل این نوع از روابط میان مجموعه مشخصی از ویژگی‌های سطح بالاتر و سطح پایین‌تر برقرار است یا نه، یک پرسش تجربی است که باید با مطالعه تجربی تعیین شود (سایر، ۲۰۰۵، ۶۸-۶۹).

براساس آنچه گفته شد، ابتدا به کمک تحقق چندگانه و انفصال فاحش می‌تواند شرط تقلیل‌ناپذیری را، که از شرایط ضروری نوظهوری قوی است، تأمین کند. حال سخن درباره شرط دیگر نوظهوری یعنی علیت روبه‌پایین است. آیا مجموعه اصول ابتدا، تحقق چندگانه و انفصال فاحش با شرط علیت روبه‌پایین سازگار است و می‌تواند شرط علیت روبه‌پایین را نیز تأمین می‌کند؟

۵. علیت روبه‌پایین

در علوم اجتماعی، مناقشه دربارهٔ نوظهوری غیر قابل تقلیل همواره با مباحث علیت اجتماعی گره خورده است. تلقی نوظهوری‌گرایانهٔ دورکیم از استقلال جامعه‌شناسی، به‌طور اساسی بر ویژگی‌های اجتماعی ظهوریابنده‌ای مبتنی است که از نیرو و تأثیر علی بر افراد برخوردار باشند. معیار تعریف او از واقعیت اجتماعی این است که بر افراد، محدودیت خارجی اعمال کند. تئوری علیت دورکیم از آن جهت مورد نقد قرار گرفته است که به نظر می‌رسد به شیء‌انگاری جامعه می‌انجامد. به دلایل مشابهی، علیت سطح بالاتر در نوع تلقی یاد شده از نوظهوری، مسئله‌ساز است. تعدادی از فیلسوفان ذهن بحث کرده‌اند که این تلقی از نوظهوری، استدلالی به نفع علیت ذهنی به‌شمار نمی‌رود؛ آنان استدلال می‌کنند که در مادی‌گرایی ناتقلیل‌گرا، ذهن پی-پدیدار^۱ به‌شمار می‌رود. پی-پدیداری دیدگاهی است که معتقد است رویدادهای فیزیکی، رویدادهای ذهنی را موجب می‌شوند، اما رویدادهای ذهنی هرگز چیزی را موجب نمی‌شوند حتی رویدادهای ذهنی دیگر را. برخی دیگر از فیلسوفان ذهن تلاش می‌کنند که با توسعهٔ مادی‌گرایی ناتقلیل‌گرا روا دارند که ذهن چیزی بیش از یک پی-پدیدار تلقی شود. گرچه مادی‌گرایان ناتقلیل‌گرا ابتدا را می‌پذیرند، اما بسیاری از آنان همچنین اعتقاد دارند که ویژگی‌های سطح بالاتر می‌توانند نیرو و تأثیر علی بر ویژگی‌های سطح پایین‌تر داشته باشند. فیلسوفان متعددی استدلال کرده‌اند که برخی سیستم‌های پیچیده از خود علیت روبه‌پایین نشان می‌دهند که در آن‌ها یک ویژگی یا الگوی سطح بالاتر اثراتی را در سطح پایین‌تر خواه در اجزای موجود یا در الگوهای کنش متقابل آنها موجب می‌شود. برخی دیگر این علیت روبه‌پایین را رد می‌کنند (سایر، ۲۰۰۵، ۶۹).

کیم دو نکته را یادآور می‌شود: نخست، نوظهوری‌گرایی و مادی‌گرایی ناتقلیل‌گرا، تعهد به علیت روبه‌پایین را موجب می‌شود؛ و دوم، توضیح علیت روبه‌پایین از نخستین انگیزه‌های نوظهوری‌گرایان بوده است. به نظر منتقدین کیم، چنین علیت نوظهوری تنها می‌تواند از نیروهای علی مربوط به شالوده و اساس ابتدا ناشی شود، و یک ویژگی سطح بالاتر تنها می‌تواند یک ویژگی سطح بالاتر دیگر را توسط ایجاد شالوده و اساس ابتدای آن،

1. epiphenomenal

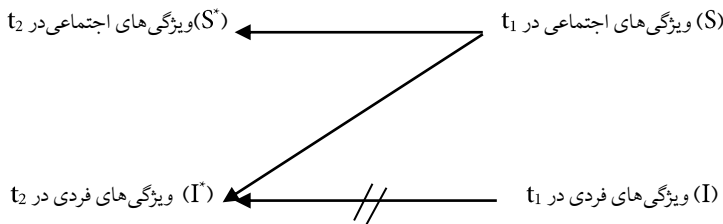
موجب شود. به این نکته معمولاً با عنوان بنیادگرایی علی یا «طرد علی»^۱ اشاره می‌شود؛ یعنی این مدعا که ویژگی‌های سطح پایین‌تر از نظر علی کامل هستند. اصل طرد علی بیان می‌کند اگر رویداد الف دارای علت کافی ب در زمان ج باشد، هیچ رویدادی در زمان ج متمایز از ب نمی‌تواند علت الف باشد (کیم، ۱۹۹۹). فیزیک نسبت به ذهن از نظر علیت کامل است و فرد نیز نسبت به جامعه از نظر علیت کامل است. در زمان t احتمال این که واقعه‌ای در زمان t+dt روی دهد، توسط ویژگی‌های سطح پایین‌تر سیستم در زمان t تعیین می‌شود و این احتمال از ویژگی‌های سطح بالاتر سیستم در زمان t به هیچ وجه متأثر نمی‌شود. به دلیل اعتقاد کیم به چنین استدلالی، او به علیت روبه‌پایین به منزله علیت پی-پدیداری یا علیت ابتدایی اشاره می‌کند (کیم، ۱۹۹۹).

بدین ترتیب، استدلال برای «علیت اجتماعی» مستلزم رد کردن اصل «طرد علی» سطح پایین‌تر است. هورگان استدلال می‌کند که ویژگی‌های علی سطح بالاتر ضرورتاً به‌طور قانونمند با ویژگی‌های علی سطح پایین‌تر هم‌مصادق^۲ نیستند. از دیدگاه هورگان^۳، یک رویداد منفرد سطح بالاتر می‌تواند موضوع توضیح‌های متنوع و متفاوتی قرار گیرد که با ویژگی‌هایی از الگوهای متنوع و متفاوت سطح پایین‌تر سروکار داشته باشند. هورگان این وضعیت را سازش‌پذیری علی قوی^۴ می‌نامد، که حاکی از این است که هر یک از ویژگی‌های چندگانه سطوح پایین‌تر می‌تواند علت باشد.

فردگرایی ناتقلیل‌گرا استدلالی مشابه برای علیت اجتماعی مستقل می‌آورد. فردگرایی ناتقلیل‌گرا می‌پذیرد که نتایج علی و ویژگی‌های اجتماعی به دلیل تحقق شالوده و اساس ابتدای فردی آنها محقق می‌شود. اما با در نظر داشتن تحقق‌پذیری چندگانه، یک ویژگی اجتماعی S با اساس ابتدایی I در زمان t₁ می‌تواند به‌طور قانونمند به منزله علت و ویژگی اجتماعی S* و ویژگی فردی I* در زمان t₂ شناخته شود، حتی اگر I به دلیل انفصال فاحش نتواند به‌طور قانونمند به مثابه علت I* شناخته شود (نمودار شماره ۲).

1. causal exclusion
2. coextensive
3. Horgan
4. robust causal compatibilism

نمودار ۲. سازش‌پذیری علی قوی

اگر سطح فردی معادل یک ویژگی اجتماعی از نوع انفصال فاحش باشد، آنگاه توضیح‌ها به زبان I و I* ضرورتاً قانونمند نیستند، حتی هنگامی که رابطه میان S و S* قانونمند باشد. ابتنا این نتیجه را در پی دارد که علت‌های اجتماعی اثرات خود را با میانجی‌گری سازوکارهایی در سطح فردی اعمال می‌کنند. به‌رغم وجود ضروری چنین سازوکارهایی، اصول تحقق‌پذیری چندگانه و انفصال فاحش قائل‌اند که توصیف آن رابطه علی اساسی هرگز به‌نحوی قانونمند امکان‌پذیر نیست. در سیستم‌های پیچیده که در آنها انفصال فاحش بروز می‌کند، توضیح فردگرایانه روش‌شناختی می‌تواند اصولاً ناممکن باشد (سایر، ۲۰۰۵، ۷۱-۷۰).

یک توصیف تمام و کمال از قاعده‌مندی‌های مشاهده شده جامعه‌شناختی ممکن است مستلزم قوانین اجتماعی علی‌ای باشد که به قوانین فردی علی قابل تقلیل نباشند. فردگرایی روش‌شناختی با این نظر در تقابل است و مناقشه می‌کند که چرا قانون علی S* → S به‌سادگی توسط جایگزین کردن اساس ابتنا‌ی فردی معادل آن نمی‌تواند به یک قانون فردی علی کاهش یابد و از آن I* → I نتیجه گردد. حجم زیادی از استدلال‌های فلسفه ذهن دقیقاً این پرسش را نشانه رفته‌اند. پیروان نظریه پی-پدیداری مانند کیم استدلال می‌کنند که اگر S* → S یک رابطه قانونمند است، آنگاه I* → I نیز باید یک رابطه قانونمند باشد. دفاع کیث^۱ سایر از واقع‌گرایی اجتماعی مشابه دفاع از واقع‌گرایی ذهنی است؛ یعنی این که اگر S* → S قانونمند است، ضرورتاً نتیجه نمی‌دهد که I* → I یک رابطه قانونمند باشد. ویژگی‌های علی، کلیت ویژگی‌های سطح پایین‌تر انفصالی نیستند؛ در هر بزنگاه هرگاه یک ویژگی علی

1. Keith Sawyer

سطح پایین‌تر مصداق می‌یابد، تأثیر علی نه توسط کل ویژگی‌های انفصالی، بلکه به واسطه ویژگی انفصالی خاصی که در آن بزنگاه معین مصداق پیدا کرده است، عمل می‌کند. کیث سایر در بحث درباره این که ویژگی‌های اجتماعی ظهوریابنده از قدرت علی مستقل برخوردارند، با استفاده از آرای فیلسوفان ذهن همچون دیویدسن، فودور، هورگان، کیم، و مک لافلین، استدلال می‌کند که فردگرایی ناتقلیل‌گرا به دو صورت با وجود قانون علی غیرقابل تقلیل سازگار است:

- ۱) محدودیت اجتماعی^۱. ویژگی اجتماعی S در زمان t_1 به طور قانونمندی علت ویژگی فردی I^{*} در زمان t_2 است، حتی اگر اساس ابتدایی I در زمان t_1 به طور قانونمندی علت I^{*} نباشد.
- ۲) قوانین اجتماعی کلان^۲. ویژگی اجتماعی S در زمان t_1 به طور قانونمندی علت ویژگی اجتماعی S^{*} در زمان t_2 است، حتی اگر اساس ابتدایی I در زمان t_1 به طور قانونمندی نه علت اساس ابتدایی I^{*} در زمان t_2 و نه علت ویژگی اجتماعی S^{*} در زمان t_2 باشد.

یک واقع‌گرای اجتماعی معتقد است این پرسش که آیا ویژگی اجتماعی S علت تلقی می‌شود یا نه، معادل این پرسش است که آیا قوانینی علی درباره S وجود دارد که تقلیل‌پذیر نباشند. اگر چنین قوانینی وجود داشته باشد، حتی اگر ویژگی‌های علم سطح بالاتر بر ویژگی‌هایی مبتنی باشد که علم سطح پایین‌تر درباره آن سخن می‌گوید، ویژگی‌هایی که علم سطح بالاتر به آن می‌پردازد، پی‌پدیدار نیستند. چنانچه قوانین اجتماعی علی تقلیل‌ناپذیر وجود داشته باشند، ویژگی‌های اجتماعی می‌توانند علت تلقی شوند. اما این که آیا قوانین اجتماعی وجود دارند یا نه، موضوع دیرپایی در فلسفه علوم اجتماعی است (سایر، ۲۰۰۵، ۷۲-۷۱).

تا این جا مشخص شد که مجموعه اصول ابتنا، تحقق چندگانه و انفصال فاحش می‌توانند «شرایط ضروری نوظهوری قوی» را، که شامل تقلیل‌ناپذیری و علیت روبه‌پایین است، برآورده سازند. حال نظریه‌های فردگرایی روش‌شناختی تقلیل‌گرا و جمع‌گرایی ناتقلیل‌گرا را از حیث تأمین شرایط نوظهوری قوی نقد و ارزیابی، و از این رهگذر، مسائل حل‌ناشده نظریه‌های فردگرایانه و جمع‌گرایانه روش‌شناختی را شناسایی می‌کنیم.

1. social constraint
2. macrosocial laws

۶. نظریه‌های فردگرایانه نوظهوری

نوظهوری‌گرایان فردگرا مدعی هستند که وجود ویژگی‌های سیستمی ظهوریابنده‌ای که اجزای سیستم از آن ویژگی‌ها برخوردار نیستند، مستلزم تقلیل‌ناپذیری این ویژگی‌ها نیست. در علوم طبیعی مثال‌های فراوانی از توضیح موفق ویژگی‌های سطح بالاتر ظهوریابنده بر اساس ویژگی‌های اجزای سطح پایین‌تر و روابط آنها وجود دارد. مثال کلاسیک نوظهوری‌گرایان می‌گوید که آب ویژگی‌هایی دارد که نه اکسیژن و نه هیدروژن به تنهایی از آن‌ها برخوردار نیستند. اما مکانیک کوانتوم در قرن بیستم امکان تقلیل را فراهم کرده است. هم‌اکنون شفافیت آب توسط ویژگی‌های هیدروژن و اکسیژن و رابطه ترکیبی آن‌ها قابل توضیح یا تقلیل است. چنین پیشرفت‌هایی در علوم طبیعی به نفی نوظهوری‌گرایی انجامیده است. همپل^۱ معتقد بود که «نوظهوری» یکی از ویژگی‌های واقعیت نیست، بلکه محصول دانش ناقص ما از جهان است (همپل، ۱۹۶۵، ۲۶۴-۲۵۸).

در جامعه‌شناسی نیز مشاهده ویژگی‌هایی مربوط به گروه‌های اجتماعی، که اصولاً هیچ فردی به تنهایی نمی‌تواند آنها را احراز کند، با فردگرایی روش‌شناختی سازگار تلقی می‌شود؛ یعنی این ایستار که توضیح‌های جامعه‌شناختی باید همیشه با «روند نوظهوری فرد-به-جامعه» بیان شوند. فردگرایی روش‌شناختی استدلال می‌کند که وظیفه جامعه‌شناسی این است که ویژگی‌های اجتماعی را با تقلیل به ویژگی‌های افراد و کنش‌های متقابل آنان توضیح دهد. این دورنما در اقتصاد خرد نئوکلاسیک و دیگر نظریه‌های تأثیرگذار جامعه‌شناسی شامل جامعه‌شناسی رفتاری، نظریه مبادله، و نظریه انتخاب عقلایی از جایگاهی بنیادی برخوردار است. فردگرایان روش‌شناختی از مفهوم «نوظهوری» برای توجیه رابطه خرد-به-کلان بهره‌برداری می‌کنند در حالی که هم‌چنان تقلیل‌گرا هستند. آنان معتقدند که ویژگی‌های اجتماعی می‌تواند به‌طور کامل توسط ویژگی‌های افراد و کنش‌های متقابل آنان توضیح داده شود.

کارل منگر^۲ بنیانگذار مکتب اتریشی علم اقتصاد تا حدودی تحت تأثیر نوشته‌های جان استوارت میل تأکید می‌کرد که حتی اشکال قصدناشده اندام‌وار اجتماعی، همچون قانون،

1. Hempel

2. Carl Menger

زبان، پول، و بازارها را با تقلیل آنها به افرادی که در پی منافع فردی هستند، و با استفاده از یک روش تقلیل‌گرای اتمیستی می‌توان تحلیل کرد (سایر، ۲۰۰۵، ۷۴). هومنز^۱ همساز با فردگرایی روش‌شناختی استدلال می‌کند که ویژگی‌های گروه‌ها یا جامعه‌ها باید با تقلیل به ویژگی‌های رفتار مردم توضیح داده شود، و مسئله ویژگی‌هایی که ظهور می‌یابند این است که «چگونه» باید توضیح داده شوند. هومنز پاسخ می‌دهد که نوظهوری و طبیعت ویژگی‌هایی که ظهور می‌یابند باید توسط «گزاره‌های روان‌شناختی» توضیح داده شوند. هومنز معتقد بود که ویژگی‌های ظهوریابنده همانند اثرات ترکیبی در علوم طبیعی است و از نظر کیفی با ویژگی‌های جمع جبری یا حاصل جمعی^۲ تفاوت ندارند. با وجود این او در موارد متعددی پذیرفت که اثرات ترکیبی بسیار پیچیده را هرگز نمی‌توان با روش تقلیل‌گرایی کامل توضیح داد؛ و از آنجاکه که داده‌های تاریخی کافی در اختیار نداریم، برخی نهادها همچون پول و بازار قابل توضیح نیستند.

بنابر دیدگاه هومنز «قانون اجتماعی علی» توضیح تلقی نمی‌شود که امری بسیار بحث‌برانگیز است؛ چرا که در پرتو این برداشت، قوانین روان‌شناختی نیز توضیح قلمداد نمی‌شوند زیرا توضیح صحیح آن‌ها تنها به زبان عصب زیست‌شناسی^۳ امکان‌پذیر است. هومنز مدعی است که یک توضیح اجتماعی همواره باید مبتنی بر «سازوکار» تحقق آن یعنی بر اساس ابتدای فردی باشد. با این حال هم‌چنان که فودور در ارتباط با بحث خود درباره انفصال فاحش یادآور می‌شود، این ادعا که انواعی در سطح بالاتر وجود دارند که به انواع سطح پایین‌تر قابل تقلیل نیستند، مستلزم این نیست که سازوکارهای تحقق وجود نداشته باشند. در حقیقت، همانندی مصداق و ابتنما مستلزم این است که همواره سازوکار تحقق وجود داشته باشد. توصیف سازوکار تحقق یک مصداق ممکن است تاحدودی مورد نظر باشد، اما هیچ‌گاه توضیحی برای نوع یا قانون سطح بالاتر به‌شمار نمی‌رود (سایر، ۲۰۰۵، ۷۵).

1. Homans
2. aggregate or additive
3. neurobiology

کلمن^۱ دربارهٔ نوظهوری معتقد است که کنش متقابل میان افراد، پدیده‌های ظهوریابنده را در سطح سیستم موجب می‌شود، یعنی پدیده‌هایی که توسط افراد نه قصد شده‌اند و نه پیش‌بینی (کلمن، ۱۹۹۰، ۵). رفتار سیستم نتیجهٔ ظهوریابندهٔ کنش‌های متقابل کنشگرانی است که سیستم را تشکیل می‌دهند؛ و ظهوریابنده است به دلیل این که از سازمان اجتماعی، و نه صرفاً جمع جبری، رفتارهای فردی نتیجه می‌شود (کلمن، ۱۹۸۷، ۱۵۷). کلمن قبول دارد که ممکن است ویژگی‌های اجتماعی ظهوریابنده‌ای وجود داشته باشد که تعمیم‌های قانون‌گونه میان آن‌ها قابل شناسایی باشد. اما همچون دیگر فردگرایان روش‌شناختی، کلمن معتقد است که این گزاره‌ها خلاصه‌نویسی‌های موقتی و با عمومیت کمتر برای توضیح‌های سطح فردی هستند (کلمن، ۱۹۹۰، ۲۲-۲۰).

حال این پرسش مطرح می‌شود که چگونه این برداشت‌های متنوع از نوظهوری‌گرایی فردگرا با تلقی فلسفی از نوظهوری تطبیق می‌کند. نوظهوری‌گرایان فردگرا مدعی هستند که وجود ویژگی‌های ظهوریابندهٔ سیستمی که به اجزا تعلق ندارند، مستلزم غیرقابل تقلیل بودن آن ویژگی‌ها نیست. این دیدگاه با تلقی فلسفی از این همانی مصداق و ابتنا سازگار است؛ به عبارت دیگر، این تلقی‌ها نشان می‌دهند که نوظهوری هنگامی که صرفاً به منزلهٔ ابتنا تصور شود، با تقلیل‌گرایی سازگار است. به هر حال، ویژگی‌های ظهوریابنده‌ای که تحقق چندگانه و انفصال فاحش دارند، از حیث فلسفی بالقوه تقلیل‌ناپذیرند. به ویژه اگر نوظهوری قوی مد نظر باشد، تأمین شرایط تقلیل‌ناپذیری و علیت روبه‌پایین ضرورت می‌یابد. این موضوع برای نوظهوری‌گرایان فردگرا چندین مسئله در پی دارد.

مسئلهٔ نخست این که آنان در رویارویی با الزامات منطقی تحقق چندگانه ناکام هستند. این مسئله شامل دو نکته است: نکته اول این که گرچه تلقی ظهور خرد-به-کلان برای یک ویژگی اجتماعی فراهم است، اما این تلقی شاید آن چه را که در عمل به ظهور آن ویژگی در مصداق می‌انجامد توصیف نکند؛ زیرا به دلیل تحقق چندگانه ممکن است مصداق ویژگی اجتماعی مدل شده، از یک اساسِ ابتدایی متفاوت ظهور یافته باشد. اما فرض کنید همگی توافق دارند که ظهور خرد-به-کلان یک ویژگی اجتماعی برای یک مصداق از آن ویژگی

1. James S. Coleman

اجتماعی، به طور موفقیت آمیزی مدل سازی شده است. با وجود این هنوز نکته بنیادی تری باقی است؛ این تلقی ممکن است به دلیل تحقق چندگانه، برای هیچ یک از دیگر مصادیق همان ویژگی اجتماعی قابل کاربرد نباشد، و ممکن است به دلیل انفصال فاحش، هیچ قدرت توضیحی فراتر از آن مصداق فراهم نکند. این بحث فلسفی نشان می دهد که نوظهوری گرایی فردگرا تنها زمانی عمل می کند که صورتی از همانندی نوع میان ویژگی های اجتماعی و فردی برقرار باشد (سایر، ۲۰۰۵، ۷۷).

مسئله دوم این که نوظهوری گرایان فردگرا به الزامات علی انفصال فاحش نمی پردازند. اگر ویژگی های اجتماعی در مجموعه های انفصالی فاحش از ویژگی های فردی محقق شوند، مفاهیم و قوانین اجتماعی ممکن است به نحو قانونمندی به مفاهیم و قوانین فردی قابل تقلیل نباشند و آن ویژگی اجتماعی می تواند تأثیر علی داشته باشد و بر افراد، علیت روبه پایین اعمال نماید. هر دو ناکامی به یک خطای مشترک میان فردگرایان روش شناختی مربوط می شود؛ خطا در این پیش فرض که فردگرایی هستی شناختی، فردگرایی روش شناختی را نتیجه می دهد. مغالطه منطقی استدلال هستی شناختی در حمایت از ادعاهای روش شناختی، در فلسفه علوم اجتماعی کاملاً متعارف است. این امر در به هم آمیختن متافیزیک مادی گرا^۱ با معرفت شناسی توسط پاپر^۲ (۱۹۶۸)، قرائت فردگرای روش شناختی از مارکس از سوی الستر^۳ (۱۹۸۵)، و حمله های گیدنز به جامعه شناسی ساختاری قابل مشاهده است (گیدنز، ۱۹۸۴، ۲۵). این حقیقت که ویژگی های اجتماعی چیزی بیش از شالوده های ابتدای فردی آنها نیستند، این نتیجه را نمی دهد که هر توضیح ضرورتاً می تواند با واژگان بکار رفته برای توصیف افراد بیان شود (سایر، ۲۰۰۵، ۷۸-۷۷).

۷. نظریه های جمع گرایانه نوظهوری

گرچه نوظهوری گرایی جمع گرایانه، فردگرایی هستی شناختی را قبول دارد، اما با توجه به پدیدارهای پیچیده اجتماعی معتقد است که برخی پدیدارهای اجتماعی با روش

1. materialist metaphysics
2. Popper
3. Elster

تقلیل‌گرایی قابل‌مطالعه نیستند. پیتربلاو^۱ به تدریج از دیدگاه تقلیل‌گرایی درباره نوظهوری به دیدگاه ساختارگرایی و رئالیسم اجتماعی تغییر موضع می‌دهد. از نظر او، ساختار اجتماعی صرفاً یک بازنمایی انتزاعی و مفهومی از سوی جامعه‌شناس نیست، بلکه از قدرت علی بر کنشگران برخوردار است. بسیاری از فردگرایان از بلاو و دیگر ساختارگرایان برای پیشنهاد تلقی علی انتقاد کرده‌اند که ساختار اجتماعی را شیء می‌انگارد؛ آن‌چنان‌که جامعه از نظر هستی‌شناختی مستقل از افراد تلقی می‌شود (بلاو، ۱۹۸۱ و ۱۹۷۸).

ضعف استدلال بلاو بنا بر تحلیل «شرایط نوظهوری» قابل بررسی است. گرچه نوظهوری ذاتاً ضد تقلیل‌گرا نیست، اما تصور نوظهوری به زبان تحقق‌چندگانه و انفصال فاحش می‌تواند زمینه ادعاهای ناتقلیل‌گرا را فراهم کند. نوظهوری ناتقلیل‌گرا توجیهی برای این ادعای بلاو فراهم می‌کند که ویژگی‌های اجتماعی می‌توانند در قوانین علی مشارکت داشته باشند. به هر حال، در مورد هر یک از ویژگی‌های اجتماعی، این که به واسطه یک اساس ابتدایی، انفصال فاحشی تحقق می‌یابد یا نه، یک مسئله تجربی است که تنها می‌تواند از خلال مطالعه جامعه‌شناختی حل شود. در حالی که بلاو عموماً اظهار می‌کند که چنین بررسی‌های تجربی غیر ضروری‌اند و همه ویژگی‌های اجتماعی غیر قابل تقلیل هستند (سایر، ۲۰۰۵، ۸۰-۷۹).

ایستار داگلاس پورپورا^۲ ذاتاً نسخه‌ای از جامعه‌شناسی ساختاری است. او معتقد است گرچه روابط اجتماعی مادی^۳ به نحو ظهوریابنده‌ای توسط قاعده‌های تأسیسی فرهنگی^۴ تولید می‌شوند، اما این روابط به طور مستقل بر شیوه تفکر و کنش کنشگران اثر می‌گذارند. پورپورا توضیح‌های قانون فراگیر را رد می‌کند و باور دارد که وظیفه جامعه‌شناسی، کشف سازوکارهای مولدی است که در لایه زیرین پدیده‌های اجتماعی قرار دارد. پورپورا استدلال می‌کند که نظریه اجتماعی باید با مفهوم روابط اجتماعی مادی ظهوریابنده توسعه یابد. نزد پورپورا، روابط اجتماعی مادی ظهوریابنده توسط قاعده‌های تأسیسی فرهنگی به معنای

1. Peter Blau
2. Dougl's Porpora
3. material social relations
4. cultural constitutive rules

مورد نظر وینچ (۱۳۷۲) تولید می‌شود؛ و این روابط آن‌گاه به‌طور مستقل بر شیوه‌های تفکر و کنش کنشگران تأثیر می‌گذارد. پورپورا ضمن رد ایستار مارکسیستی که ماده مقدم بر روابط اجتماعی و تعیین‌کننده آن‌هاست، معتقد بود که روابط اجتماعی مادی توسط قاعده‌های تأسیسی فرهنگی تولید می‌شوند و بنابراین از نظر هستی‌شناختی وابسته به آن قاعده‌ها هستند.

روابط اجتماعی، پدیده‌های مادی ظهوریابنده‌ای هستند که از یک وجود عینی هستی‌شناختی و تحقق اجتماعی پربرایند^۱ برخوردارند، خواه کنشگران از آنها آگاه باشند یا نباشند. پورپورا برای این که مفهوم مورد نظر خود از نوظهوری را توضیح دهد از مثال بازی شطرنج استفاده می‌کند. گردش هر بازی خاصی، از قواعد تأسیسی آن بازی و همچنین کنش‌های متوالی دو بازیگر ظهور می‌یابد. به محض این که بازی آغاز می‌شود، روابط عینی بازی تأسیس می‌شود، هم‌چنین مهره‌ها موقعیت‌ها را بر اساس روابطی استراتژیک اشغال می‌کنند که تنها در زمینه قواعد بازی ظهور می‌یابند؛ و این قواعد بازی وجود عینی دارند خواه بازیگران از آنها آگاه باشند یا نباشند (سایر، ۲۰۰۵، ۸۵-۸۴).

به نظر می‌رسد ایستار پورپورا با «شرایط ضروری نوظهوری» تا حد زیادی تطابق دارد. هر دو ویژگی‌های اجتماعی ظهوریابنده را واقعی می‌دانند و از این رو، هر دو دیدگاه با علیت روبه‌پایین ویژگی‌های اجتماعی توافق دارند. اما به نظر می‌رسد که تفاوت‌هایی نیز وجود دارد. پورپورا معتقد است که روابط اجتماعی مادی ظهوریابنده توسط قاعده‌های تأسیسی فرهنگی تولید می‌شوند. بنابر این، پدیده‌های اجتماعی از نظر هستی‌شناسی به این قاعده‌های تأسیسی وابسته‌اند. این نکته که پدیده‌های اجتماعی معلول قاعده‌های تأسیسی فرهنگی هستند با ابتدای آن‌ها بر افراد که از شرایط نوظهوری است، سازگار به نظر نمی‌رسد. سود جستن از مفاهیم تحقق‌چندگانه و انفصال فاحش و ابتنا می‌توانست شرایط لازم برای اعتقاد پورپورا به علیت روبه‌پایین را فراهم سازد، بدون آن‌که مستلزم واقع‌گرایی اجتماعی از نظر هستی‌شناسی باشد. ایراد مشترک و عمده وارد به جمع‌گرایان نوظهوری از جمله بلاو و پورپورا این است که برای تضمین تقلیل‌ناپذیری و علیت روبه‌پایین، که شرایط

1. socially consequential existence

ضروری نوظهوری قوی هستند، به شیء‌انگاری جامعه تن داده‌اند. در صورتی که به کمک مفاهیم ابتدا، تحقق چندگانه و انفصال فاحش، می‌توان بدون پذیرش شیء‌انگاری شرایط نوظهوری را تأمین کرد.

با توجه به تعریف مفهوم «نوظهوری» ضعیف و قوی با بهره جستن از مفاهیم ابتدا، تحقق چندگانه و انفصال فاحش در فلسفه ذهن، در ارزیابی دو رویکرد متمایز روش‌شناختی فردگرا و جمع‌گرا از سوی جامعه‌شناسان می‌توان نتیجه گرفت که فردگرایی نوظهوری از مشکل چگونگی تبیین «علیت روبه‌پایین» و «تقلیل‌ناپذیری» رنج می‌برد و جمع‌گرایی نوظهوری با چالش «شیء‌انگاری» روبه‌رو است. تحلیل مشکلات فراروی این دو رویکرد روش‌شناختی، ما را به سه مسئله حل‌ناشده رهنمون می‌شود که عبارت‌اند از: «واقع‌گرایی»، «علیت اجتماعی»، و «سازوکار». در ادامه به مذاقه فلسفی بیشتر درباره این مسائل می‌پردازیم.

۸. واقع‌گرایی

یکی از رویارویی‌های عمده میان برداشت‌های تقلیل‌گرا و ناتقلیل‌گرا درباره نوظهوری جامعه‌شناختی این است که آیا آن‌ها واقعی هستند یا خیر. نوظهوری‌گرایان فردگرا به وجود ویژگی‌های اجتماعی ظهوریابنده اذعان دارند اما با وجود این، اعتقاد دارند که این ویژگی‌ها واقعی نیستند بلکه برساخت‌هایی صرفاً تحلیلی هستند که نیازمند توضیح بر اساس افراد و کنش‌های متقابل آنان می‌باشند. فردگرایان غالباً واقع‌گرایان جامعه‌شناختی را برای فرض یک هستی‌شناسی دوگانه مورد نقد قرار می‌دهند که بر اساس آن هم افراد و هم موجودات اجتماعی قلمروهای مستقل واقعیت به‌شمار می‌روند. جمع‌گرایان استدلال می‌کنند که نوظهوری، یک هستی‌شناسی طبقه‌بندی‌شده به‌بار می‌آورد و از واقع‌گرایی اجتماعی حمایت می‌کند (سایر، ۲۰۰۵، ۹۰). آنان ابتدای ویژگی‌های اجتماعی بر افراد را می‌پذیرند اما مدعی هستند که موجودات اجتماعی و ساختارها از نظر هستی‌شناختی مستقل هستند. درباره موجودات سطح بالاتر، همه مادی‌گرایان ناتقلیل‌گرا ادعاهای واقع‌گرایانه ندارند و مناقشات قابل ملاحظه‌ای در این باره وجود دارد که آیا از مادی‌گرایی ناتقلیل‌گرا می‌توان

استنتاج کرد که ویژگی های ذهنی واقعی هستند. همان گونه که در تحلیل مفهوم نوظهوری قوی گذشت، واقع گرایان جامعه‌شناختی می‌توانند با بهره‌گیری از مباحث فلسفه ذهن، تحلیل کنند که چگونه ویژگی های اجتماعی می‌تواند هم بر افراد مبتنا داشته باشد و هم از نظر هستی‌شناختی مستقل از آنان باشد.

آن چنان که مباحث فلسفه ذهن نشان می‌دهد، واقع‌گرایی سطح بالاتر صرفاً بر اساس مبتنا قابل توجیه نیست. جامعه‌شناسانی که مبتنای جامعه-فرد را می‌پذیرند و هم چنان مایلند ادعاهای واقع‌گرایانه اجتماعی داشته باشند، باید نشان دهند که چرا حتی اگر گروه‌ها جز از افراد تشکیل نشده باشند، تقلیل به افراد ممکن نیست. تحقق چندگانه و انفصال فاحش می‌توانند بالقوه چنین استدلالی را فراهم کنند. بسیاری از ویژگی های اجتماعی به واسطه انفصال فاحش باورها و تمایلات فردی، تحقق چندگانه می‌یابند؛ ویژگی هایی همچون «یک کلیسا بودن»، «یک جنبش جمعی بودن»، و «یک عمل مبادله بودن». قوانین اجتماعی ای که دربردارنده چنین ویژگی های اجتماعی هستند احتمالاً غیرقابل تقلیل به قوانین فردی است (سایر، ۲۰۰۵، ۹۱).

۹. علیت اجتماعی

موضوعی که ارتباط نزدیکی با واقع‌گرایی دارد، «علیت اجتماعی» است. جامعه‌شناسان جمع‌گرا قوانینی علی پیشنهاد می‌کنند که در آن‌ها ویژگی های اجتماعی مقدمات علی هستند. علیت اجتماعی در بسیاری از نظریه‌های جامعه‌شناختی غیرفردگرایانه یک فرض تعریفی است، از واقعیت اجتماعی دورکیم گرفته تا ویژگی های ظهوریابنده غیرقابل تقلیل مارگارت آرچر. فردگرایان روش‌شناختی امکان‌پذیری چنین قوانینی را از اصل رد می‌کنند (سایر، ۲۰۰۵، ۹۷).

نوظهوری‌گرایان واقع‌گرا با اعتقاد به این که موجودات یا ویژگی های اجتماعی ظهوریابنده از لحاظ هستی‌شناختی مستقل هستند، از قوانین علی اجتماعی دفاع می‌کنند. اگر ویژگی های اجتماعی از نظر هستی‌شناختی مستقل باشند، علیت روبه‌پایین آن‌ها مسئله‌ساز نخواهد بود، اما واقع‌گرایی به مسائل دیگری دامن می‌زند. به هر حال، استقلال

هستی‌شناختی به سختی با ابتنا سازگار می‌شود. مسئله این است که اگر ویژگی‌های سطح بالاتر از لحاظ هستی‌شناختی مستقل نباشند، چگونه می‌توانند از قدرت علی برخوردار گردند؟ به دلیل چنین دغدغه‌هایی است که موضوع «علیت ذهنی» از مناقشات داغ فلسفه ذهن معاصر است. اگر نوظهوری‌گرایان هستی‌شناسی دوگانه را رد کنند و همزمان برای برخورداری ویژگی‌های اجتماعی از نیروی علی استدلال نمایند، این برهان باید نیروی علی را بر ظهور آن‌ها از اجزای سطح پایین‌تر پایه‌گذاری کند. موقعیتی که از سوی فردگرایان ناتقلیل‌گرا پیشنهاد می‌شود «علیت ابتدایی» است؛ همواره قوانین علی اجتماعی ای می‌تواند وجود داشته باشد که به نحو قانونمندی به واژگان و قوانین فردی قابل تقلیل نباشند، حتی اگر در هر مصداقی قدرت علی ویژگی اجتماعی، بر شالوده‌ابتنای فردی آن استوار باشد (سایر، ۲۰۰۳).

باید توجه داشت که فرض همانندی مصداق که در آموزه‌ابتنا مستتر است، مستلزم این است که قدرت علی یک ویژگی ظهوریابنده به رویدادهایی نسبت داده نشود که در گذشته اتفاق افتاده‌اند. بر خلاف آن چه که مارگارت آرچر^۱ در استدلال خود مرتکب شد و معتقد بود که ویژگی‌های اجتماعی بر ویژگی‌های فردی هم‌زمان ابتنا ندارند، زیرا ظهور آنها به فعالیت‌های نسل‌های قبل بستگی دارد. گرچه توضیح ظهور ویژگی اجتماعی مستلزم برداشتی از چگونگی پیشرفت آن در طول زمان است - آن‌چنان که حتی نوظهوری‌گرایان فردگرا نیز موافق‌اند - اما قدرت علی ویژگی اجتماعی باید در ذات شالوده‌ابتنایی آن در زمان حاضر وجود داشته باشد. مقوله‌ زمان‌مندی نمی‌تواند برای دفاع از واقع‌گرایی ویژگی اجتماعی استفاده شود، و انتخاب عقلایی نیز که روند ظهور در طول زمان را مدل‌سازی می‌کند، مستلزم هیچ ادعای واقع‌گرایانه‌ای درباره ویژگی‌هایی که ظهور می‌کنند نیست.

نوظهوری‌گرایان جمع‌گرا به‌طور هم‌زمان دو جهت‌گیری را در «علیت» مورد ملاحظه قرار می‌دهند: (۱) ظهور ویژگی سطح بالاتر از ویژگی سطح پایین‌تر؛ و (۲) علیت روبه‌پایین از سطح بالاتر به سطح پایین‌تر. نوظهوری‌گرایان فردگرا با تأکید بر صرف روند نخست، تقلیل‌گرا هستند. اما اغلب نظریه‌های جامعه‌شناختی نافردگرایانه مشتمل بر نظریه‌های گیدنز

1. Margaret Archer

و آرچر، بر یک روند دیالکتیکی تأکید دارند. با این حال فردگرایی ناتقلیلی گرا با هر دو ایستار تفاوت دارد؛ «علیت اجتماعی» یک رابطه قانونمند میان یک ویژگی اجتماعی و یک ویژگی فردی است، حتی اگر در هر مصداق معین، قدرت علیّی ویژگی اجتماعی در شالودهٔ ابتدایی سطح فردی آن نهفته باشد. در این معنا، ویژگی‌های اجتماعی، افراد را محدود می‌سازند اما همزمان برکنش‌ها و کنش‌های متقابل همان افراد ابتدا دارند (سایر، ۲۰۰۵، ۹۲).

۱۰. سازوکار

نوظهوری‌گرایان فردگرا و جمع‌گرا هر دو بر اهمیت تجربی تحلیل «روندهای نوظهوری» در طول زمان تأکید دارند و نظریه‌های آنان در این باره به‌طور قابل ملاحظه‌ای مشابه‌اند. فردگرایان و جمع‌گرایان هر دو توافق دارند که برخی از ویژگی‌های اجتماعی تقلیل‌پذیرند؛ و برخی دیگر به دلیل پیچیدگی تقلیل‌ناپذیرند؛ تنها راه تشخیص این مسئله، درگیر شدن در مطالعات تجربی دربارهٔ سازوکارها و روندهای زمان‌مند «نوظهوری» است که ویژگی‌های اجتماعی را ایجاد می‌کنند. (سایر، ۲۰۰۴).

روش انتخاب عقلایی کلمن یک روند «نوظهوری» است که از سه مرحله تشکیل شده است: (۱) انتقال از کلان-به-خرد؛ (۲) کنش غایت‌مندانهٔ افراد؛ و (۳) انتقال از خرد-به-کلان. گرچه کلمن یک فردگرای روش‌شناختی است، اما می‌پذیرد که تحلیل‌های انتقال کلان-به-خرد می‌تواند در جامعه‌شناسی معتبر باشد. آرچر معتقد است که ویژگی‌های اجتماعی باید بر حسب «تاریخ تحلیلی ظهور آنها» از شالودهٔ ابتدایی فردی‌شان توضیح داده شوند. همین‌طور روی باسکار مدعی است که واقع‌گرایی نوظهوری همزمان، با تقلیل توضیحی ناهمزمان سازگار است، به نحوی که موجودات مرتبه بالاتر بر اساس روندهای شکل‌گیری از عناصر تشکیل‌دهندهٔ آنها توضیح داده می‌شوند (باسکار، ۱۹۷۹، ۹۸).

کنش متقابل برای هر دو گروه نوظهوری‌گرایان فردگرا و جمع‌گرا مقوله‌ای محوری است؛ چرا که ویژگی‌های سطح بالاتر از کنش‌های متقابل افراد در یک سیستم پیچیده ظهور می‌یابند. بنابراین، مطالعهٔ تجربی سازوکارهای نوظهوری مستلزم تمرکز بر کنش‌های متقابل نمادین است. اما غالب نظریه‌پردازان جامعه‌شناسی نظریه‌های خود دربارهٔ

نوظهوری را با مطالعه تجربی کنش‌های متقابل نمادین در گروه‌ها، پیوند نزده‌اند. در کل، نظریه پردازان رابطه خرد-کلان، تحلیل کفایت‌مندی از کنش‌های متقابل نمادین فراهم نکرده‌اند. هم‌چنان‌که بسیاری از نوظهوری‌گرایان فردگرا، کنش متقابل را به صورت‌گرایی نظریه مبادله، نظریه بازی، یا نظریه انتخاب عقلایی، به نحو افراطی ساده‌سازی می‌کنند. هم‌زمان، نوظهوری‌گرایان جمع‌گرا نوعاً بر مقیاس‌های زمانی گسترده‌تر متمرکز می‌شوند و کنش‌های متقابل خرد را مطالعه نمی‌کنند (سایر، ۲۰۰۵، ۹۵-۹۳).

۱۱. نتیجه‌گیری

نوظهوری مسئله‌ای است که در برابر هر مطالعه اجتماعی به معنای عام آن قرار دارد. پرسش این است که چگونه می‌توان به قوانین مربوط به کل‌های اجتماعی شناخت پیدا کرد. تعریفی از نوظهوری که با تقلیل‌گرایی سازگار است، نوظهوری ضعیف نامیده می‌شود. و نوظهوری قوی شامل اصل تقلیل‌ناپذیری و علیت روبه‌پایین است. بنابر نوظهوری قوی، ویژگی‌های پدیدار اجتماعی دارای قدرت علی روبه‌پایین هستند که به نیروهای علی مربوط به ویژگی‌های موضوع ابتدا قابل تقلیل نمی‌باشند.

در این مقاله، به منظور تبیین نوظهوری اجتماعی، علاوه بر مفاهیم ابتدا و علیت روبه‌پایین از مفاهیم تحقق‌چندگانه و انفصال فاحش که در تبیین مفهوم نوظهوری در علوم شناختی و فلسفه ذهن کاربرد دارد، بهره‌برداری شد. اصل ابتدا به کمک تحقق چندگانه و انفصال فاحش می‌توانند شروط تقلیل‌ناپذیری و علیت روبه‌پایین را که از شرایط ضروری نوظهوری قوی است، تأمین کنند. بر اساس تحلیل فلسفی دو رویکرد روش‌شناختی فردگرا و جمع‌گرا در تأمین شرایط مسئله نوظهوری، می‌توان نتیجه گرفت که فردگرایی نوظهوری از مشکل چگونگی تبیین علیت روبه‌پایین و تقلیل‌ناپذیری رنج می‌برد و جمع‌گرایی نوظهوری با چالش شیء‌انگاری روبه‌رو است. تحلیل مشکلات فراروی این دو رویکرد ما را به سه مسئله حل‌ناشده رهنمون می‌شود که عبارت‌اند از: واقع‌گرایی، علیت‌روبه‌پایین، و سازوکار. نوظهوری‌گرایان فردگرا به وجود ویژگی‌های اجتماعی ظهوریابنده اذعان دارند اما با وجود این، اعتقاد دارند که این ویژگی‌ها واقعی نیستند بلکه برساخت‌هایی صرفاً تحلیلی

هستند که نیازمند توضیح بر اساس افراد و کنش‌های متقابل آنان می‌باشند. اما جمع‌گرایان استدلال می‌کنند که نوظهوری، یک هستی‌شناسی طبقه‌بندی‌شده به‌بار می‌آورد و از واقع‌گرایی اجتماعی حمایت می‌کند. آنان ابتدای ویژگی‌های اجتماعی بر افراد را می‌پذیرند اما مدعی هستند که موجودات اجتماعی و ساختارها از نظر هستی‌شناختی مستقل هستند. مفهومی که از سوی فردگرایان ناقص‌گرا درباره‌ی علیت پیشنهاد می‌شود «علیت ابتدایی» است. همواره آن دسته قوانین علی اجتماعی می‌تواند وجود داشته باشد که به نحو قانونمندی به واژگان و قوانین فردی قابل تقلیل نباشند، حتی اگر در هر مصداقی قدرت علی ویژگی اجتماعی، بر شالوده‌ی ابتدای فردی آن استوار باشد. جمع‌گرایان به‌طور هم‌زمان دو جهت‌گیری را در «علیت» مورد ملاحظه قرار می‌دهند: ۱) ظهور ویژگی سطح بالاتر از ویژگی سطح پایین‌تر؛ و ۲) علیت روبه‌پایین از سطح بالاتر به سطح پایین‌تر. فردگرایان تقلیل‌گرا تنها به روند نخست باور دارند.

فردگرایان و جمع‌گرایان هر دو توافق دارند که برخی از ویژگی‌های اجتماعی تقلیل‌پذیرند؛ و برخی دیگر به دلیل پیچیدگی تقلیل‌ناپذیرند؛ و تنها راه تشخیص این مسئله، درگیر شدن در مطالعات تجربی درباره‌ی سازوکارها و روندهای زمان‌مند «نوظهوری» است که ویژگی‌های اجتماعی را ایجاد می‌کنند.

وینچ، پیتر (۱۳۷۲) ایده علم اجتماعی و پیوند آن با فلسفه. تهران: سمت.

- Beckermann, A., Flohr, H., & Kim, J. (eds.) (1992). *Emergence or reduction? Essays on the prospects of nonreductive physicalism*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Bhaskar, R. (1979). *The possibility of Naturalism*. New York: Routledge.
- Bhaskar, R., Danermark, B. & Price, L. (2018). *Interdisciplinarity and wellbeing: A critical realist general theory of interdisciplinarity*. London and New York: Routledge.
- Blau, P.M. (1981). Introduction: diverse views of social structure and their common denominator. In Blau, P.M. & Merton, R.K. (eds.), *Continuity in Structural Inquiry* (pp. 1-23). Beverly Hills: Sage.
- Blau, P.M. (1987). Microprocess and macrostructure. In K.S. Cook (ed.), *Social Exchange Theory* (pp. 83-100). Newbury Park, CA: Sage.
- Brooks, R.A., & Maes, P. (eds). (1994). Artificial life IV; proceedings of the *Fourth International Workshop on the Synthesis and Simulation of Living Systems*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Clark, A. (1997). *Being there: Putting brain, body, and world together again*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Coleman, J. S. (1987). Microfoundations and macrosocial behavior. In: J. C. Alexander, B. Giesen, R. Munch, & Neil J. Smelser (Eds.). *The Micro-Macro Link* (pp. 153-73). Berkeley: University of California.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Elster, J. (1985). *Making sense of Marx*. New York: Cambridge University Press.
- Fodor, J.A. (1974). Special sciences (Or: The disunity of science as a working hypothesis). *Synthese*, 28(2), 97-115.
- Fodor, J.A. (1989). Making mind matter more. *Philosophical Topics*, 17, 59-79.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Berkeley: University of California Press.
- Hempel, C.G. (1965). *Aspects of scientific explanation and other essays in the philosophy of science*. New York: The Free Press.
- Horgan, T. (1993). From supervenience to superdupervenience: meeting the demands of a material world. *Mind*, 102, 555-586.

- Humphreys, P. (1997). How properties emerge". *Philosophy of Science*, 64, 1-17.
- Kim, J. (1999). Making sense of emergence. *Philosophical Studies*, 95, 3-36.
- Kincaid, H. (1997). *Individualism and the unity of science*. New York: Rowman & Littlefield.
- Lewis, D.K. (1986). *The plurality of worlds*. Oxford: Oxford University Press.
- Nigel, G., & Conte, R. (eds.) (1995). *Artificial societies; The computer simulation of social life*. London: UCL Press.
- O'Connor, T. (1994). Emergent properties. *American Philosophical Quarterly*, 31, 91-104.
- Popper, K.R. (1968). *Conjectures and refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. New York: Harper & Row.
- Sawyer, R. K. (2001). Emergence in sociology: contemporary philosophy of mind and some implications for sociological theory. *American Journal of Sociology*, 107, 551-585.
- Sawyer, R. K. (2004). The mechanisms of emergence. *Philosophy of the Social Sciences*, 34, 260-282.
- Sawyer, R. K. (2005). *Social emergence: societies as complex systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sawyer, R.K. (2003). Nonreductive individualism: Part 2, Social causation. *Philosophy of the Social Sciences*, 33, 203-224.

